

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ВІДПОВІДАЧА ВІД ПРЕД'ЯВЛЕНОГО ПОЗОВУ

Дарина Олександрівна ПРИХОДЬКО,

студентка 3 курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

Основним Законом України (ст. 55) та Конвенцією про захист прав людини та основних свобод (ст. 6) передбачено захист прав і свобод людини і громадянина судом. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань [5] [4].

Н. М. Васильченко визначає відповідача такою особою, яка притягається позивачем або іншою уповноваженою особою до відповідальності за пред'явленим позовом на тій підставі, що, на думку зазначених осіб, вона порушила право позивача або оскаржила його. Дане визначення може бути обґрунтоване тим, що відповідач по справі діє в цивільному процесі через вказівку на нього позивачем в позовній заяві при зверненні до суду. Але часто позивач в позовній заяві вказує неналежного відповідача, адже позивачем в позовній заяві вказується особа, яка ймовірно порушила його право. Тому в таких випадках відсутня матеріально-правова підстава участі визначеного суб'єкта як відповідача в процесі [7].

Під захистом відповідача від пред'явленого позову в цивільному процесі розуміють діяльність особи, яка притягається в процес з ініціативи або за згодою позивача для захисту своїх протилежних із позивачем інтересів, спрямована на недопущення зміни його правового становища за результатами розгляду та вирішення справи [3].

З метою забезпечення рівності можливостей сторін у процесі в законодавстві України передбачена низка гарантій, покликаних забезпечити баланс процесуальних можливостей захисту відповідача та позивача в цивільному процесі.

В дослідженні Д. Х. Валєєва визначається, що процесуальні гарантії забезпечують права громадян та організацій шляхом встановлення меж та процесуального механізму здійснення їх прав і способів захисту [1;33-46].

Процесуальні засоби захисту прав та інтересів відповідача за заявленим позовом складаються з процесуальних прав та обов'язків відповідача, процесуальних дій щодо їх здійснення та процесуальних форм їх вираження, тому їх можна поділити на загальні та спеціальні.

Загальними є всі права, які надані всім учасникам цивільного процесу, передбачені статтею 43 Цивільного процесуального кодексу України. Спеціальні засоби можуть бути використані лише відповідачем та до них належать зустрічний позов (ст. 193 ЦПК) та заперечення проти позову (ст. 180 ЦПК) [10].

Запереченням проти позову є вмотивована відмова від позову з урахуванням певних обставин та подання відповідних доказів. Заперечення відповідача проти позову можуть мати матеріально-правовий та процесуальний характер. Письмове заперечення є правом відповідача, а не його

обов'язком, тому за неподання письмових заперечень до нього не можуть бути вжиті заходи процесуального примусу. Згідно зі ст. 180 ЦПК у запереченні відповідач викладає свої пояснення, міркування і аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань і аргументів і мотиви їх визнання або відхилення. Заперечення подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк подання заперечення, який дозволить іншим учасникам справи отримати заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті [9].

Заперечення проти позову можна розділити на матеріально-правові та процесуально-правові. Матеріально-правове заперечення полягає в тому, що відповідач, не заперечуючи щодо законності відкриття провадження у справі, заперечує позов позивача по суті [6;525]. Процесуальні заперечення відповідача ґрунтуються на недотриманні процесуальних норм, які передбачають неможливість відкриття провадження у справі.

Процесуально-правовими запереченнями є відсутність у позивача права на звернення до суду та наявність перешкод для відкриття провадження у справі (ч. 1 ст. 186 ЦПК) [10]. Зустрічний позов – це позов первісного відповідача до первісного позивача з матеріально-правовою вимогою, поданий до суду для спільної оцінки з первісним позовом. Відповідно до цього позову первинний відповідач набуває процесуального статусу позивача та первісний позивач – відповідача [8].

При поданні зустрічного позову відповідач має подвійну мету: 1) захистити своє порушене, оскаржене чи невизнане право, 2) захистити себе від вимог позивача. Відповідач має право пред'явити зустрічний позов у строк для подання відзив. Зустрічний позов приймається до спільної оцінки з первісним позовом, якщо обидва позови пов'язані і спільний розгляд є доцільним, зокрема якщо вони випливають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може повністю або частково перешкодити задоволенню первісного позову. Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом [10].

Цікавою є пропозиція вченого В. Я. Клейманова щодо посилення змагальності сторін, а саме віднести зустрічний позов до обов'язку відповідача, як це передбачено в Сполучених Штатах Америки. Особливість подання зустрічного позову полягає в тому, що у разі неподання зустрічного позову в США в майбутньому не можна звертатися до суду з самостійним позовом [2].

Попри те, що чинним законодавством України визначене широке коло засобів захисту відповідачем своїх прав у порядку цивільного судочинства, фактично в цивільному судочинстві найбільш сприятливий режим створено для позивача, а не для відповідача, оскільки недосконалість законодавчої регламентації порядку застосування вказаних способів захисту на практиці створює низку труднощів, які знижують їх ефективність.

Конкретним прикладом, який ілюструє практичний бік проблеми може бути наступна справа:

Ухвалою Держинського районного суду м. Харкова від 03 січня 2020 року, залишеною без змін постановою Харківського апеляційного суду від 03 червня 2020 року, задоволено заяву ОСОБА_1 про забезпечення позову, а саме заборонено відчуження нерухомого майна, що належить ОСОБА_2, а саме

нежитлових приміщень другого поверху № 30 – 33, 41 – 47, загальною площею 145,2 кв. м, в житловому будинку літ. А-16, що розташовані по АДРЕСА_1 . Сам позов стосувався визнання недійсними договорів купівлі-продажу та іпотеки. Предметом позову в даній справі є позовні вимоги немайнового характеру, а в разі задоволення позову рішення суду полягатиме в констатації факту їх недійсності. Таке судове рішення не підлягає примусовому виконанню, а тому суди першої та апеляційної інстанцій помилково вважали, що незабезпечення позову в обраний спосіб ускладнить чи унеможливить виконання рішення суду в цій справі. Окрім того такий захід забезпечення позову не відповідає змісту порушеного, на думку позивача, права, та не є співмірним із заявленими вимогами в цій справі

Вказаний приклад ілюструє, наскільки уразливими є права відповідача у випадку застосування до нього заходів забезпечення позову.

Отже, проаналізувавши цивільне процесуальне законодавство України, можна зробити висновок, що відповідач може використовувати дві групи засобів захисту від пред'явленого позову: загальні та спеціальні.

Слід зазначити, що, хоча чинне законодавство передбачає широкий спектр засобів захисту прав відповідача, недосконалість законодавства щодо використання цих інструментів на практиці створює ряд труднощів, які знижують їх ефективність.

Список використаних джерел:

1. Валеев Д. Х. Система процессуальных гарантий пра граждан и организаций в исполнительной производстве / Д. Х. Валеев. – М. : Статут, 2009. – 351 с.
2. Журба І. О. Відповідач у цивільному процесі та способи захисту його прав: актуальні питання / І. О. Журба // Наука і Правоохорона. - 2014. - № 2(24). - С. 83-89.
3. Комаров І. С. Защита ответчика против иска в гражданском и арбитражном процессе [Текст] : автореф. дис. на соискание учен. Степени канд. юр. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / И. С. Комаров. – Екатеринбург, 2012. – С. 28
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. №995_004 – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.12.2021)
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.12.2021)
6. Курс цивільного процесу : підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова; за ред. В.В.Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
7. Лабань, О. О. Поняття та значення захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі / О. О. Лабань // Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право / гол.ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – Т. 1 Вип. 58. – С.124–127.
8. Тертишніков В. І. Т 35 Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. – 576 с.
9. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р., № 1618-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1088.
10. Штефан О. О. Цивільне процесуальне право України: навч. Посіб. /О. О. Штефан. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 360 с.